

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 «Початкова освіта»
на тему:

**STORYTELLING ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Виконала:
студентка VI курсу, 61 групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Федосеєнко Євгенія Сергіївна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Мамчич Олена Борисівна

Чернігів – 2021

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2021 року.

Студентка _____

Науковий керівник _____

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «___» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	10
1.1. Поняття комунікативної компетентності молодших школярів та її розвитку у парадигмі сучасної системи початкової освіти.....	10
1.2. Психолого-педагогічні умови впровадження Storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	21
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ STORYTELLING ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	33
2.1. Визначення стану сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	33
2.2. Експериментальна перевірка ефективності впровадження storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	38
2.3. Результати перевірки ефективності впровадження storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	40

Висновки до розділу 2.....	44
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність. Соціальні вимоги сучасного суспільства зумовили реформацію освіти, згідно з якою під час процесу навчання відбувається формування в молодших школярів ключових компетентностей. За Державним стандартом початкової освіти до них відносяться: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність.

Забезпечення їх формування здійснюється в умовах освітньої реформи Нова українська школа, головною метою якої створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Вона передбачає зміну підходів до навчання та змісту освіти. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність. Тобто відбувається формування ядра знань, на яке будуть накладатись уміння ними користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться дитині у подальшому житті.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами. Також із запровадженням положень Концепції Нової української школи та Державного стандарту початкової освіти значна увага акцентується на важливості розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Проте, тлумачення цього поняття у різних науковців неоднозначне. Це зумовлює необхідність конкретизації понять комунікативна компетентність та розвиток комунікативної компетентності молодших школярів.

Дослідженням комунікативної компетентності займалися Т. Бутенко, І. Данченко, Н. Завіниченко, О. Касаткіна, І. Козубовська, О. Краєвська, С. Макаренко, В. Назаренко, М. Тимофієва, А. Хом'як, В. Черевко та інші. Комунікативну компетентність з погляду лінгвістики, педагогіки, психології, соціології, теорії комунікації, культурології досліджували і зарубіжні вчені L. Bachman, M. Canale, N. Chomsky, K. Foss, O. Argie, J. Koester, D. O'Hair, A. Palmer, G. Rickheit, H. Widdowson, C. Sabee. Питання формування комунікативної компетентності молодших школярів досліджували І. Мамчур, І. Цюпа, О. Савченко, Р. Шиян. Проблеми спілкування як комунікативної діяльності, в процесі якої відбувається обмін інформацією, міжособистісна взаємодія, присвячено праці психологів Г. Андрєєвої, Л. Божович, О. Леонтєєва, М. Лісіної, О. Петровського, Д. Ельконіна. Комунікативну компетентність молодших школярів досліджено такими науковцями як Г. Андрєєва, В. Бадер, Ф. Бацевич, Н. Бібік, І. Зимня, Є. Пассов, Є. Халлідєй, Д. Хаймс.

Також варто зазначити, що сучасні учасники освітнього процесу під час навчання потребують не в традиційних технологіях навчання. Вважається, що найбільш дієвими є інтерактивні та інноваційні технології

навчання. Отже, виникає нагальна потреба у розгляді прийомів, методів та технологій за допомогою яких найбільш ефективно буде досягнуто розвиток комунікативної технології молодших школярів. Однією з яких є сторітелінг. Загалом у педагогіці дана технологія відома з 90-х років ХХ століття завдяки таким роботам як Egan K. *Teaching as storytelling* та Rossiter M. *Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning*. В Україні дослідженням даної проблеми займалися М. Василюшина, Н. Гущина, Е. Ерднієва, О. Караманов, К. Симоненко. Рекомендації та вправи до технології сторітелінг окреслили М. Бакунін, Л. Василик, П. Воловік, І. Горбачьова, Н. Заяц, С. Калінін, Д. Каплунов, С. Крутько, А. Медведєва, А. Путятіна, Р. Скрупник, Д. Тамашина

Проблема розвитку комунікативної компетентності молодших школярів охоплює широкий спектр теоретичних аспектів. Проте, на нашу думку, у науковій літературі недостатньо розкритий аспект розвитку комунікативної компетентності молодших школярів за допомогою технології сторітелінг, а тому потребує всебічного комплексного вивчення.

Отже, нагальна потреба у підвищенні рівня розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови та недостатня розробленість теоретичних і практичних аспектів проблеми розвитку комунікативної компетентності молодших школярів за допомогою інноваційних технологій, а саме застосування *storytelling* на уроках української мови, зумовили вибір даної тематики.

Об'єкт дослідження – навчальний процес у сучасній початковій школі.

Предмет дослідження – технологія *storytelling* як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

Мета дослідження полягає в науково-методичному обґрунтуванні психолого-педагогічних умов впровадження технології *storytelling* для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети дослідження визначені такі **завдання**:

- проаналізувати та узагальнити теоретико-методичні основи розвитку комунікативної компетентності засобом *storytelling*;

- розкрити сутність поняття комунікативна компетентність та її вплив на розвиток комунікативної компетентності молодших школярів;

- визначити й обґрунтувати впровадження технології *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови;

- розробити критерії ефективності застосування *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови;

- експериментально перевірити ефективність застосування *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

Гіпотеза дослідження — застосування *storytelling* на уроках української мови молодших школярів сприятиме розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше розроблено*: комплекс організаційно-педагогічних умов застосування технології *storytelling* на уроках української мови молодших школярів;

- *уточнено*: понятійно-категоріальний апарат педагогіки («комунікативна компетентність» та «розвиток комунікативної компетентності молодших школярів»); критерії ефективності застосування *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено й апробовано комплекс організаційно-педагогічних умов

застосування молодшими школярами технології storytelling на уроках української мови.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося у три етапи.

На першому етапі - теоретико-діагностувальному - вивчався стан досліджуваної проблеми у науково-методичних джерелах. Розроблено програму і методики дослідження, висунуто загальну гіпотезу, сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено програму подальшої дослідної роботи.

На другому етапі – організаційно-методичному – проводився аналіз стану розвитку комунікативної компетентності молодших школярів; здійснювалась розробка комплексу організаційно-педагогічних умов впровадження технології storytelling на уроках української мови.

На третьому етапі — узагальнюючому - конкретизовано методику експериментальної роботи, проведено констатувальний етап експериментальної роботи, апробовано навчально-методичні матеріали, що реалізують storytelling як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів; проаналізовано матеріали підсумкового етапу експерименту, узагальнено його результати, систематизовано дослідницькі матеріали, завершено оформлення роботи в цілому.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота виконувалася на базі Городнянського ліцею № 1.

При написанні роботи було використано такі **методи дослідження:**

- на теоретичному рівні – аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, аналіз понятійно-теоретичної системи;
- на емпіричному рівні – вивчення та узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду, вивчення нормативно-методичної документації;
- на експериментальному рівні - педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), порівняльні методи, кількісний та якісний аналіз.

Апробація дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (30 квітня – 1 травня 2021 року, м. Київ, Україна); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій» (28-29 травня 2021 року, м. Одеса, Україна).

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження викладено у фаховій статті і двох тезах. А саме:

Статті «Застосування технології сторітелінг на уроках української мови в початковій школі» (опубліковано в збірнику «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Одеса, 28-29 травня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Миколаїв: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. – С. 28 - 31)

Тези:

«Storytelling як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів» (опубліковано в збірнику «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 квітня – 1 травня 2021 р.) / ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». – Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. – С. 84 – 87);

«Організаційно-педагогічні умови застосування storytelling на уроках української мови» (опубліковано в збірнику «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Одеса, 28-29 травня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Миколаїв: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. – С. 31 - 33).

Логіка дослідження зумовила **структуру** дипломної роботи: вступ, 2 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи 66 сторінок. Використано 76 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Поняття комунікативної компетентності молодших школярів та її розвитку у парадигмі сучасної системи початкової освіти

У період реформування освіти й оновлення її змісту відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти, Типових освітніх програм, розроблених під керівництвом О. Савченко, відбувається переорієнтація процесу навчання на формування компетентностей. Зосередження на розвитку мовлення у молодшого школяра, формування його комунікативної компетентності відбувається на уроках української мови [74].

Вивчення української мови в початковій школі в умовах Нової української школи займає одне з провідних місць. Це не тільки навчальний

предмет, а й засіб оволодіння іншими навчальними дисциплінами [69, с. 294-295].

Основна мета уроків української мови в початковій школі, що визначена Державним стандартом початкової освіти і полягає у формуванні комунікативної компетентності молодшого школяра. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань:

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письма);
- формування комунікативних умінь;
- опанування найважливіших функціональних складових мовної системи;
- соціально-культурний розвиток особистості; формування в учнів уміння вчитися [40, с. 490].

Оскільки в умовах Нової української школи відбувається саме формування компетентностей, то варто зазначити, що спільними для всіх компетентностей є так наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом – тобто приймають активну участь у виконанні завдань, а не тільки ознайомлюються з теоретичним матеріалом. Концепція НУШ пропонує також впроваджувати інтегроване та проєктне навчання, що сприяє отриманню цілісного уявлення про світ. Молодші школярі набувають знань про навколишнє середовище, досліджують його за допомогою різних навчальних предметів та розглядають різні реальні ситуації та проблеми, з якими людина може стикнутися [69, с. 292].

Відповідно Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Савченко, для 1-2 класів метою початкового курсу мовно-літературної освіти є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [57, с. 6]. Згідно Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Савченко, для 3-4 класів метою курсу мовно-літературної освіти є формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування комунікативної та інших ключових компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток логічного, критичного та образного мислення, мовленнєво-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української мови в гімназії [58, с. 6]. Отже, розвиток комунікативної компетентності відбувається вже з 1 класу, а протягом наступних відбувається його поглиблення. Це зумовлює виникнення цікавості до розгляду та трактування даного поняття.

Розвиваючи комунікативну компетентність, педагогічний працівник повинен усвідомлювати, що компетентність – це результат навчання, який не може бути досягнутий протягом двох – трьох уроків. Саме такої думки притримується О. Савченко. Компетентність формується і розвивається впродовж тривалого часу, тому треба орієнтуватися у тому, якою є послідовність цілей вивчення предмета [40, с. 490].

Термін комунікативна компетентність сформувався поєднанням понять комунікація та компетентність. Отже, розглянемо, що собою представляють дані поняття. Комунікація́ походить від латинського communication –

єдність, передача, з'єднання, повідомлення. Цей термін тісно переплетений з дієсловом *communico* – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, яке утворилося від від *communis* – спільний. Психологічний словник визначає термін комунікація як ключову ознаку культури особистості, яка представлена активним взаємодіянням людей, основою якого є обмін різноманітною інформацією [52, с. 5].

Г. Андреева розглядає комунікацію як компонент спілкування, який передбачає обмін інформацією між учасниками спільної діяльності. С. Рубінштейн пропонує трактувати комунікацію складним багатоплановим процесом, що передбачає встановлення і розвиток контактів між людьми. Він вважає, що цей процес, ґрунтується на потребі в колективній діяльності й охоплює обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини.

Дослідивши означену тему в творах французького ученого, зазначено, що А. Перре-Клермон характеризує комунікацію як сукупність певних дій однієї людини по відношенню до спільного продукту і наступне виконання цієї сукупності дій у новій колективній ситуації. Процес комунікації, на його думку, складається з наступних етапів:

- 1) планування;
- 2) встановлення контакту;
- 3) обмін інформацією;
- 4) рефлексія.

Дослідники І. Горєлов, В. Житніков, Л. Шкатова визначають комунікацію як акт спілкування або комунікативний акт. Вони вважають, що комунікація має такі структурні одиниці:

- 1) комуніканти – учасники спілкування (двоє або більше людей);
- 2) дія – безпосереднє спілкування (вербальне або невербальне спілкування, мовленнєвий акт, жестикулювання, міміка);
- 3) зміст повідомлення (безпосередня інформація, яку передають під час мовленнєвого акту);

4) канал зв'язку (частини організму людини за допомогою яких здійснюється спілкування);

5) мотиви комунікантів (цілі, наміри, спонукання).

М. Дем'яненко, К. Лазаренко структурують мовленнєву комунікацію таким чином:

1) ситуація спілкування;

2) відправник інформації;

3) отримувач інформації;

4) умови передачі інформації;

5) безпосередній процес передавання інформації [52, с. 6].

Отже, як зазначалося вище, комунікація – це процес мовленнєвої взаємодії між учасниками спілкування, який відбувається з метою передачі певного повідомлення.

Здатність людини до комунікації визначається в психолого-педагогічних дослідженнях як комунікативність. Комунікативність учені розглядають як внутрішня вмотивованість до дії особистості, тобто виконання певної дії за власним рішенням, а не за умови дії зовнішнього стимулювання. Підтримуючи таку точку зору, можна зробити висновок, що комунікативність передбачає володіння певними комунікативними вміннями. І з цього випливає уявлення у науковців, що комунікативні вміння – це здатність взаємодіяти з іншими людьми, застосовуючи індивідуальні здібності, які сприяють на результат комунікативної дії в ситуаціях обміну інформації декількома учасниками [52, с. 6].

Також перед безпосереднім трактуванням сутності комунікативної компетентності молодшого школяра, необхідно чітко розуміти такі поняття як компетенція, компетентність, комунікативна компетентність. Згідно з академічним тлумачним словником української мови, компетенція – наявність значних знань у певній сфері. А. Хуторський висловлює думку, що компетенція – це сукупність знань, умінь і навичок, досвіду, які є характерними і необхідними для ефективної продуктивної діяльності у

певній галузі. Компетентність він вважає кінцевим результатом опанування здобувачем освіти відповідної компетенції, що охоплює відношення особистості до предмета діяльності. Це означає, що компетентність конкретної освітньої галузі – це поєднання відповідних знань, умінь і навичок, які необхідно сформувати в учнів відповідно до освітніх програм, здібностей, досвіду, що надають можливість розуміти причинно-наслідкові зв'язки певної проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Отже, як зазначено вище, необхідно диференціювати поняття компетенція та компетентність. Перший термін це реальна вимога до засвоєння здобувачами освіти сукупності знань, способів діяльності, досвіду, ставлень з певної галузі та якостей особистості, яка діє в соціумі. Тоді ж другий термін представляє собою реально сформовані особистісні якості учня та досвід діяльності [52, с. 8].

За твердженням К. Пономарьова компетентність слід розуміти як здатність застосовувати набуті знання, вміння, способи діяльності, певний досвід в життєвих ситуаціях з метою розв'язання життєво важливих завдань чи проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке виявляється в процесі активних самостійних дій людини [52, с. 8].

Існування значного інтересу до трактування поняття комунікативна компетентність. Велика кількість науковців зумовлює неоднозначність у розумінні його представниками різних сферах. На думку М. Прищак, комунікативна компетентність – це сукупність знань про спілкування, умінь і навичок, потрібних для сприймання чужих і побудови власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам і ситуаціям спілкування. Згадане вище трактування зумовлює розуміння комунікативної компетентності як досвід, що розвивається і значною мірою усвідомлюється в ході спілкування та формується в умовах людської взаємодії. Також варто зазначити, що змістовий склад комунікативної компетентності визначає завдання, які пропонує М. Пентилюк у своїх дослідженнях: ефективна

передача інформації, переконання співрозмовника, спонукання співрозмовника до дії, здійснення позитивних вражень один на одного [63].

Окремі вчені характеризують її як здатність правильно орієнтуватися в міжособистісному спілкуванні і відносно вільно брати участь у ньому. Ця здатність досягається за допомогою лінгвістичних знань, а також врахування традицій і звичаїв суспільства. Комунікативна компетентність в середовищі спілкування рідною мовою набувається в процесі соціалізації дитини. Дослідивши означену тему, Ю. Жуков наголошує на тому, необхідно розглядати комунікативну компетентність як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, взаєморозуміння між його учасниками.

Розглянувши різноманітні наукові думки, ми погоджуємося з тим, що на думку І. Гудзик, комунікативна компетенція (компетентність) виявляється у здатності успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації. Формуючи її, шкільне навчання мови має розвивати вміння розуміти не тільки зміст, але й основну думку усних і письмових текстів; навчати створенню повноцінних у комунікативному відношенні висловлень, які виражають і знання того, хто говорить (пише) про предмет мовлення, і його думки, почуття, наміри та свідчать про вміння налагоджувати взаємодію з оточуючими, будуючи відповідним чином свої висловлення [52, с. 8-9].

Аналіз наукових джерел наводить нас на висновок про те, що у структурі комунікативної компетентності виділяються наступні компоненти: когнітивний, ціннісно-смісловий, особистісний, емоційний, поведінковий. Ці частини не можуть утворити єдине ціле, проте серед них допустимий взаємовплив, взаємопроникнення і існування кожного в інших. Тобто зміст окремого компонента розкривається через інші, взаємодіє з ними, виявляється в них; всі компоненти повинні бути включені в роботу; більш ефективним вважається заняття, що забезпечує розвиток дитини по всім або

більшості позначених напрямках. Це означає, що якщо прибрати один з цих компонентів, то цілісність буде порушена їхня, що призведе до виникнення труднощів під час формування комунікативної компетентності й молодших школярів.

Когнітивний компонент утворює знання про ціннісно-сміслові сторони спілкування, про особистісні якості, що сприяють і перешкоджають спілкуванню, про емоції і почуття, що завжди супроводжують його, про операціональну (поведінкову) сторону спілкування, про бар'єри та інші психофізичні аспекти. Для вікового рівня молодшого школяра актуальні і доступні знання про самого себе та про інших людей. В обмеженій мірі - про особистісні якості, що виявляються в спілкуванні.

Ціннісно-смісловий компонент - цінності, які активізуються у спілкуванні.

Комунікативна компетентність молодшого школяра повинна базуватися на особистісних якостях, а саме: на впевненості в собі, оптимізмі, доброзичливості та повазі до людей, справедливості, альтруїзмі, чесності, стресостійкості, емоційної стабільності, не агресивності, безконфліктності.

Емоційний компонент комунікативної компетентності пов'язаний насамперед зі створенням і підтриманням позитивного емоційного контакту із співрозмовником, саморегуляцією, вмінням не тільки реагувати на зміну стану партнера, але і передбачати його. Саме емоційний фон створює відчуття психологічно сприятливого або несприятливого, комфортного або дискомфортного спілкування. Сприятливі емоційному фону можуть також створення ситуації успіху. Згадані вище елементи емоційного компонента в доступній формі можуть вироблятися у молодшого школяра.

Поведінковий компонент утворюють комунікативні уміння, способи діяльності і досвід, який є утворенням, що інтегрує в себе на рівні поведінки і діяльності всі прояви комунікативної компетентності. Комунікативні уміння як елементи створюють комунікативну поведінку. Оскільки саме поведінка здобувача освіти може показати як відносить він до ситуації спілкування.

Варто зазначити, що загальноприйнятого підходу до класифікації комунікативних умінь не існує. Основа даного розгляду - орієнтація на досвід дітей. Умовно комунікативні вміння можна розділити на дві групи, що знаходяться у взаємодії і взаємопроникненні:

- базові, що відображають змістовну суть спілкування: вітання; прощання; прохання, звернення; про підтримку, допомогу, про послуги; надання підтримки, допомоги, послуги; пробачення, подяка; відмова;;
- процесуальні, що забезпечують спілкування як процес: вміння аналізувати ситуацію комунікації з погляду почуттів і станів партнерів; говорити перед іншими; слухати інших; співпрацювати; управляти (керувати); підкорятися [54].

До змісту комунікативної компетенції А. Хуторський відносить:

- уміння представити себе усно і письмово, написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання тощо;
- уміння представити свій клас, школу, країну в ситуаціях міжкультурного спілкування, в режимі діалогу культур, використовувати з цією метою знання іноземної мови;
- володіння способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями; уміння виступити з усним повідомленням, задати запитання, коректно вести навчальний діалог;
- володіння різними видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), мовною компетенцією;
- володіння способами співпраці в групах, прийомами дій у ситуаціях спілкування; уміння шукати і знаходити компроміси;
- володіння позитивними навичками спілкування в полікультурному, поліетнічному і багатоконфесійному суспільстві, які базуються на знанні історичних коренів і традицій різних національних спільнот і соціальних груп.

Тоді ж як Ю. Вторнікова наголошує на існуванні наступних складників комунікативної компетентності:

- орієнтування в різноманітних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та життєвому досвіду індивіда;
- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин, умов соціального середовища;
- адекватна орієнтація людини в самій собі — власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- готовність і вміння встановлювати контакти з людьми;
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- знання, уміння і навички конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [52, с. 9-10].

Відповідно до реформування освітньої системи комунікативна компетентність молодших школярів є індивідуальним інтегрованим утворенням, що передбачає створення міжособистісної комунікативної взаємодії [63].

Комунікативна компетентність молодшого школяра виявляється в здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях [52, с. 10-11].

Отже, комунікативна компетентність молодшого школяра – це здатність учня початкових класів здійснювати комунікативну діяльність відповідно до поставленої мети на основі раніше набутого досвіду.

Відповідно до сказаного вище, молодший шкільний вік є сприятливим періодом для залучення дітей до комунікативної діяльності. Цей вік сприятливий для забезпечення комунікативної активності, оскільки провідною мовленнєвою діяльністю молодших школярів є усне мовлення. У цьому віці ефективно формуються початкові уміння мовленнєвої культури,

під якою розуміємо знання норм літературної мови, уміння будувати висловлення відповідно до мети спілкування, дотримання правил спілкування, оцінювання відповіді однокласника після її завершення, правила співпраці в групі, в парі. Розвиток комунікативної компетентності має гармоніювати з дидактичною системою, яка забезпечує розвиток особистості, її активної життєвої позиції на всіх етапах навчання. Адже формування світогляду, розвиток пізнавальної активності й самостійності значною мірою залежить від того, наскільки школярі володіють рідною мовою, мовленнєвими вміннями й навичками [52, с. 10-11].

Дослідивши думки науковців щодо розвитку комунікативної компетентності молодших школярів, ми розуміємо це поняття як цілеспрямований процес становлення комунікативної компетентності молодших школярів з урахуванням програмових вимог, індивідуальних і вікових особливостей учнів та особливостей даного процесу.

Процес формування комунікативної компетентності передбачає:

- засвоєння знань про способи взаємодії з оточуючими;
- оволодіння уміннями і навичками використовувати засоби мови в усному мовленні;
- розвиток діалогічного і монологічного мовленням;
- оволодіння культурою усного і писемного мовлення;
- засвоєння норм мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального і побутового спілкування;
- опанування навичок роботи в групі, колективі;
- розвиток здібностей навчальної співпраці;
- оволодіння різними соціальними ролями;
- формування уміння критично оцінювати думки і дії інших людей.

Це означає, що комунікативна компетентність передбачає не тільки оволодіння необхідною кількістю мовних і мовленнєвих знань, а й формування умінь практичного використання мови в процесі мовленнєвої діяльності. Крім того, комунікативна компетентність відображає рівень

майстерності людини у спілкуванні з іншими людьми і базується на психологічних знаннях про себе та інших, а також на здатності обирати стратегію спілкування і застосовувати комплекс відповідних умінь [52, с. 9-10].

Важливим компонентом системи формування комунікативної компетентності є мовленеві уміння та навички. До цієї категорії належать уміння швидко й правильно орієнтуватись у мінливих умовах спілкування; правильно планувати та здійснювати систему комунікації, зокрема її найважливішу ланку – мовленнєвий вплив; швидко й точно знаходити адекватно змісту акту спілкування комунікативні засоби, що відповідають водночас і творчій індивідуальності, і ситуації мовлення, а також індивідуальним особливостям об'єкта впливу (співрозмовника); постійно відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; вміння чітко й емоційно виражати свої думки й почуття [40, с. 491].

Підґрунтям у розвитку комунікативної компетентності, невід'ємної від будь-якої іншої компетентності, є, на думку У. Ордона, стартові компетентності, до яких відносяться загальні гуманістичні знання, особистісна культура й інтелектуальні вміння. Стартові компетентності стають вихідною точкою у формуванні ключових складових комунікативної компетентності. Вона об'єднує цілу низку ієрархічно підпорядкованих компетентностей: інформаційну компетентність, що виражається у створенні структури, придатної для комунікації, і правильному передаванні інформації; мовленнєву компетентність, що включає культуру мови, правильність, виразність й естетичність мовлення; компетентність соціальної взаємодії, пов'язану зі встановленням контакту з іншими людьми, здатністю до залагодження конфліктів, вмінням діяти злагоджено у спілкуванні; компетентність у сприйманні та розумінні іншої людини, невіддільну від рефлексивності й емпатійності суб'єкта спілкування. З кожним новим соціальним поступом зазнають трансформації соціокомунікативні стандарти,

що зумовлює потребу в розвитку компетентностей, вдосконалення яких – безперервний процес [33].

Ми погоджуємося з тим, що учителеві, який поставив мету формувати комунікативно-мовленнєві вміння учнів, важливо чітко виокремити, які основні форми навчальної комунікації доцільно використовувати на уроці з молодшими школярами. Основними такими формами є:

– монологічні: висловлювання підготовлені і не підготовлені; переказ; розповідь; коментування; повідомлення; відгук; формулювання запитання; відповідь на запитання; аргументація; доведення і спростування; висловлення й обґрунтування власної думки тощо;

– діалогічні: бесіда вчителя з учнем, учнів у парі чи у групах; дискусія; відповіді на запитання; рольова гра; театралізація; бліц-турнір; відкритий мікрофон; захист проекту тощо [9].

Дієвим засобом для розвитку й удосконалення комунікативних умінь на уроках вважається проектна діяльність – підготовка учнями особистісно значущих проектів на різну тематику. Також одним із важливих завдань учителя в контексті розвитку комунікативних умінь школярів є формування культури їхнього власного мовлення, передусім таких його характеристик, як логічність, багатство, виразність, доречність, оригінальність, що ґрунтуються на розвинених уміннях і навичках мисленнєвої діяльності [9].

Ефективність формування комунікативних умінь молодших школярів залежить від оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, систематичного і цілеспрямованого застосування дидактичних методів, прийомів, форм і засобів, які підвищують його результативність. Важливим і визначальним в організації роботи над формуванням комунікативних умінь є мотиваційне забезпечення навчального процесу, індивідуалізація і диференціація навчання, використання міжпредметних зв'язків, комплексний підхід до формування комунікативних умінь; практична мовленнєва спрямованість навчального процесу.

1.2. Психолого-педагогічні умови впровадження Storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови

Головна функція особистості, полягає у забезпеченні – через долучення до культури, включення у соціальну взаємодію – здатності до спілкування, налагодження комунікації (обміну інформацією) з іншими людьми, а також із самою собою. Тобто вона має функціонувати як індивідуально своєрідний суб'єкт спілкування в сучасному соціокультурному просторі. Для забезпечення ефективного перебігу комунікативних процесів людина повинна володіти комунікативною компетентністю, яка включає, згідно з Є. Ільїним, систему знань і вмінь. Компетентність у спілкуванні – це результат соціально-культурного й історично-комунікативного розвитку суспільства. В її підґрунті – сукупність культурологічних знань, цінностей і значень, культурних норм і правил спілкування, що використовуються особистістю у процесі комунікації. До числа цих засобів Ю. Жуков відносить правила комунікативного етикету, правила узгодження комунікативної взаємодії і, нарешті, правила самоподання (самопрезентації), що засвоюються суб'єктом у процесах соціальної взаємодії. Водночас це вироблений у міжособистісній взаємодії психологічний інструмент комунікації конкретної людини, що забезпечує її зв'язок із соціумом [33].

Головним джерелом становлення і розвитку комунікативної компетентності особистості є культурно опосередковане набуття нею досвіду спілкування. Це відбувається, і в умовах впливу різних обставин життєдіяльності в суспільстві, і в умовах цілеспрямованого активного навчання міжособистісній взаємодії. Адже саме активна участь особистості в ситуації спілкування забезпечує її комунікативний розвиток: у ході мотивованої комунікативно-пізнавальної діяльності відбувається засвоєння соціально-комунікативних правил, впорядкування системи понять, осягнення змісту ролей і зразків поведінки, формування репертуарних дій та моделей

взаємодії, опанування комунікативних засобів, набуття відповідних умінь та навичок [33].

Аналіз наукової літератури показав, що питання про розвиток комунікативної компетентності пропонують розглядати в двох аспектах: в процесі соціалізації і виховання, засобом спеціально організованого соціально-психологічного тренінгу.

Щодо першого, то людина черпає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і зорових форм, як символічних, так і образних, що дає їй можливість синтезувати, класифікувати різноманітні епізоди соціальної взаємодії [32].

Ми погоджуємося з думкою Л. Петровської, спостереження комунікативної взаємодії, як реальної, так і поданої в художній формі, дає не тільки можливість тренування набутих пізнавальних засобів, але й сприяє оволодінню засобами регуляції власної комунікативної поведінки. Зокрема, процес спостереження дозволяє виявити систему правил, керуючись якими особистість організовує свою взаємодію. Орієнтуючись на вихід взаємодії, спостерігач може зрозуміти, які правила сприяють, а які перешкоджають успішному протіканню комунікативних процесів [32].

Згідно з Л. Петровською, важливим аспектом процесу розвитку комунікативних умінь є уявне програвання своєї поведінки в різноманітних ситуаціях. Планування своїх дій в уяві є складовою частиною комунікативної дії, що безпосередньо випереджає реальне виконання, але може відбуватися і завчасно, після завершення комунікативного акту [32].

Формуванню і розвитку комунікативної компетентності сприяє технологія ситуативного моделювання, до складу якої входить метод драматизації. Діти з радістю беруть участь у різних постановках, які проводяться не тільки на уроках української мови та літературного читання, а й у позакласній роботі з предмета. На думку вчителів, постановки-мініатюри не тільки допомагають молодшим школярам проявити свої акторські здібності, а й формують уміння і навички комунікативної взаємодії не тільки

засобами мови, а й жестами, мімікою, інтонацією; розвивають мислення і пам'ять, а головне — забезпечують необхідні умови для розвитку мовлення, його виразності та емоційності, формують естетичний смак [74].

Також ми згодні з тим, що формування комунікативної компетентності можливе за умови моделювання в навчальному процесі ситуацій реального спілкування, що виникають у різних сферах життєдіяльності та відносяться до різних тем. У зв'язку з цим навчальна діяльність повинна організовуватися так, щоб вони виконували дії, які є мотивованими для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування [11, с. 49].

З метою розвитку мовленнєвої компетентності доцільно використовувати ігрові технології, зокрема моделюються мовленнєві ігрові ситуації. Використання сюжетно-рольових ігор спонукає учнів до імпровізованих висловлювань. У процесі ігрової діяльності доцільно використовувати картини відомих художників, ілюстрації до текстів, власні спостереження дітей тощо, які виступають основою для створення текстів, зв'язних розповідей (усних та письмових) [74].

Формування комунікативної компетенції в навчальному процесі, відбувається за наявності таких дидактичних умов: врахування психолого-вікових особливостей, соціалізації та сприятливих соціальних умов, педагогічної підготовки та майстерності викладача, підвищення рівня мотивації, впровадження інноваційних прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності, забезпечення методичними матеріалами для комплексного формування комунікативної компетенції, розвитку пізнавальної діяльності, сприятливих умов та комунікативної поведінки співрозмовників, створення типових ситуацій спілкування в навчальному процесі. Комунікативна компетенція співвідноситься з етапами навчання, та може змінюватися в залежності від попередньої навчальної підготовки [11, с. 49].

Неодмінно повинні враховуватися психолого-педагогічні особливості розвитку мовних і мовленнєвих процесів молодших школярів. За своєю специфікою та суспільним значенням мова – явище унікальне: вона є засобом спілкування, засвоєння і збереження інформації, формою передачі знань, осередком духовної культури нації. Мовний розвиток учнів базується на вивченні теоретичних відомостей, без яких неможливе належне володіння усним і писемним мовленням. Водночас відповідний розвиток мовлення спричиняє поглиблення знань про систему мови, закономірності її функціонування та удосконалення [41, с. 27].

Психологічною основою комунікативних умінь також є теорія діяльності, тобто реалізація ідеї, що мовлення організоване подібно до інших видів діяльності й характеризується вмотивованістю, цілеспрямованістю, та складається з чотирьох фаз: орієнтування в ситуації спілкування; планування; реалізація задуму за допомогою експресивних засобів мови; контроль. Уміння стежити за правильністю та доцільністю власних висловлювань, а також вільне володіння мовою є підґрунтям для формування комунікативної компетентності школярів [41, с. 28].

Отже, до особливостей розвитку комунікативної компетентності молодших школярів відносяться: досвід у спілкуванні, довготривалість, індивідуальні та вікові особливості молодших школярів, наявність стартових компетентностей, безперервність, психолого-педагогічні основи навчання, застосування традиційних та інноваційних технологій, мотиваційне забезпечення навчального процесу, індивідуалізація і диференціація, використання міжпредметних зв'язків, комплексний підхід до формування комунікативних умінь; практична мовленнєва спрямованість.

Забезпечення розвитку комунікативної компетентності відбувається за допомогою використання традиційних, інтерактивних та інноваційних технологій навчання. Проте, особливу увагу слід звернути на *storytelling* як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Це відносно нова форма навчання, яка нині швидко завойовує популярність і

активно впроваджується в освітній процес Нової української школи. Це технологія створення цікавої захоплюючої історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сферу особистості [43, с. 104].

Storytelling у перекладі означає «story» – історія, а «telling» – розповідати. Отже, це розповідь історій [52, с. 881]. Ми розуміємо дане поняття як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів, який сприяє засвоєнню нових знань, розвитку особистісних якостей молодшого школяра, демонструє унікальність уяви, допомагає проявити активність та творчість.

Оскільки дана технологія пов'язана з формуванням комунікативної компетентності, то найбільш доцільно її застосовувати під час уроків української мови у молодих школярів. Історія, яка буде використана в процесі такого заняття, повинна мати наступні ознаки: бути актуальною та своєчасною, доречною, правдивою й реалістичною, зрозумілою, простою, особистою, емоційною, щирою, новою, цікавою, динамічною, багатовимірною, короткою, грамотною щодо мови та ораторського мистецтва. Тобто вчитель повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості молодших школярів, розуміти ефективність використання для учнів конкретного класу, не перевантажувати, забезпечувати інтерес та довіру, уникати відомих історій, монотонності. Кожна історія повинна містити інтригу та конфлікт, сюжетні ходи мають бути добре продумані, але не перевантажені численністю. Молодший школяр у процесі застосування вчителем технології сторітелінг має можливість розвивати свої розмірковування, робити висновки і розуміти ключовий зміст [51, с. 146-147].

У своїх дослідженнях Н. Калюжка та Н. Самойленко виділяють такі види сторітелінгу:

– сімейний (історії, які передаються з покоління в покоління в одній родині);

- культурний (опір на етичну поведінку, морально-духовні цінності, релігійний світогляд);
- соціальний (історії про відомих людей, плітки);
- дружній (історії, які об'єднують друзів);
- особистий (історії окремих людей, які передають їх досвід і переживання);
- міфи, легенди (історії, які відображають культуру, розповідають про можливе у правдивих подіях, але не мають підтвердження);
- містичні історії (оповідають про те, що не існує чи взагалі про непідтверджені факти чи людей, містичних істот, привидів, неопізнані літаючі об'єкти, надлюдські можливості) [52, с. 886].

Варто також зазначити, що Л. Мафтин виокремлює сторітелінг пасивний та активний. Під час застосування першого виду роль створення історії та її розповідь належить учителю. Активний забезпечує включення учнів, самостійне створення ними історії, в той час як учитель лише скеровує їх у потрібному напрямку. Вибір того чи іншого виду залежить від типу уроку, теми заняття, індивідуальних особливостей учнів: вивчаючи нову тему, як правило, використовують пасивний сторітелінг, для закріплення вивченого – активний [43, с. 104].

Ми погоджуємося з думкою І. Сабади, що завдання сторітелінгу – за допомогою розповіді створити умови для мотивації дітей до навчання на занятті або під час освітньої ситуації, викликати симпатію до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них потрібну інформацію [55]. Проте, на нашу думку, вони не обмежуються лише формуванням мотивації чи набуттям певних знань. За допомогою технології сторітелінг можливо розвинути ключові компетентності учнів початкових класів, особистісні якості, уяву та допомогти школяреві проявити активність та творчість.

Згідно з В. Кравченко основні функції у освітньому процесі: мотиваційна, об'єднуюча, комунікативна, інструмент впливу, утилітарна.

- Мотиваційна представляє собою спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі.
- Об'єднуюча означає, що історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у шкільному колективі.
- Комунікативна забезпечує підвищення ефективності спілкування на різних рівнях.
- Технологія сторітелінг як інструмент впливу дозволяє не впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання.
- Утилітарна означає, що це один із найпростіших способів донести до зміст завдання або проекту [34, с. 99-100].

Під час застосування на уроках української мови сторітелінг надає багато можливостей як для вчителя, так і для учнів. Він привертає увагу учнів та формує стійкий інтерес. Але цього можливо досягти лише за умови ретельної та організованої діяльності. При підготовці до уроку з застосуванням технології сторітелінг учителю потрібно виконати ряд дій. А саме, щоб створити історію, необхідно вжитися в тему; пригадати готовий або розробити докладний динамічний сюжет, де події ідуть одна за одною; вибрати реального або вигаданого героя, дати йому ім'я, наділити певним характером, зовнішністю; придумати несподівану інтригу для утримання уваги аудиторії; перечитати текст і додати метафор; дотримуватися невеликого обсягу. Загальна структура історії має включати: початок (підводить до історії, створює її контекст), кульмінацію (переломний момент), розв'язку (завершення історії) [5, с. 134].

Відповідно до вище сказаного, застосування технології сторітелінг на уроках української мови у початковій школі представлено трьома етапами: підготовчим, власне застосуванням та аналізом досягнутих результатів.

Перший етап включає в себе: обмірковування ситуації, де можна на уроці застосувати техніку сторітелінг; вибір (або складання) історії (з урахуванням інтересів дітей, програмного матеріалу, рівня складності); планування уроку (або його частини): постановка мети, завдань, розробка,

підбір вправ, що сприяють їх досягненню, допомагають застосувати на практиці знання, отримані при прослуховуванні історії, розподіл часу. Для того, щоб підібрати історію для уроку української мови, потрібно орієнтуватися на аудиторію. Оскільки кожен учень має свої вподобання, то вчителю необхідно використати таку історію, яка зможе зацікавити кожного учасника освітнього процесу.

Другий вимагає зосередженості вчителя, здатності відійти від плану в разі необхідності та підібрати ефективну вправу, якщо використання запланованої не дозволяє досягти бажаного результату.

Останній етап надає можливість проаналізувати дії учнів, знання, які вони отримали, та загалом оцінити чи досягнуті цілі, що були поставлені [6, с. 60-61].

Як і будь-який інший процес, впровадження технології *storytelling* на уроках української мови містить психолого-педагогічні умови.

Оскільки психолого-педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних обставин, які необхідні для досягнення запланованих педагогічних цілей [26, с. 42], то психолого-педагогічні умови впровадження *storytelling* на уроках української мови представляють собою комплекс умов, що сприяють досягненню педагогічних цілей у ході впровадження *storytelling* на уроках української мови в учнів початкових класів.

Під час уроку необхідно враховувати психолого-педагогічні умови впровадження *storytelling* на уроках української мови:

- Врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого школяра. Під час уроку української мови потрібно розуміти, що характерно молодшому школяру в порівнянні з учнями середньої та старшої школи. Це допоможе уникнути виникнення складнощів та бар'єрів.

- Чергування різних видів діяльності, застосування гри. Це пояснюється тим, що в молодші школярі ще не можуть довго концентрувати увагу на одному виді діяльності і в них зникає інтерес. Гра ж необхідна тому, що вона

була провідною діяльністю дитини до переходу до школи та вона допомагає швидше дитині адаптуватися до освітнього процесу.

- Під час застосування storytelling повинні бути враховані дидактичні принципи навчання такі як доступність, поступовість, наочність та інші, оскільки освітній процес спирається на них.

- Перед впровадженням даної технології потрібно сформулювати мету. Це означає, що вчитель повинен знати чого він хоче досягти даною технологією, тобто який буде кінцевий результат.

- Обов'язково впровадженням даної технології має бути досягнутий результат. Повинне бути уникнете використання storytelling без досягнення поставленої цілі.

Ми теж погоджуємося з методичними порадами при застосуванні технології storytelling, які пропонує Г. Гич:

- сторітелер має відчувати аудиторію. Ця розповідь має бути саме для обраного кола слухачів, з урахуванням їх вікових, соціальних та освітніх особливостей;

- історія має мати ідею, яку слід зробити очевидною для слухачів;

- має прослідковуватися авторська позиція, сторітелер має висловити своє особисте ставлення до оповідання так, щоб це вплинуло на слухачів;

- у цій історії має бути такий яскравий художній образ, щоб він запам'ятовувався слухачам мимоволі;

- обов'язково повинен бути персонаж (людина, істота, установа, предмет);

- обов'язковою є фабула, з головним персонажем мають відбуватися дії, зміни. Без цього це буде розповідь, але не історія;

- історія впливає на людину лише тоді, коли вона може співпереживати, підсвідомо уявляючи себе на місці того чи іншого персонажа. Тобто, викладення фактів - це ще не історія [18].

Щоб сформувати читацьку компетенцію, учитель може використовувати такі джерела для створення захоплюючої розповіді: його

особисті історії (приклади з життя, кумедні історії, пов'язані з літературним твором); історії з життя літературних героїв, письменника, твір якого вивчають школярі; анекдоти, жарти або кумедні вигадані історії, які стосуються теми твору; кіно та мультфільми, тематика яких схожа з темою уроку або створені за мотивами літературних творів; новини і події з різного роду кумедними випадками і гумористичними сюжетами; сайти з цікавими фактами .

Є наступні типи сторітеллінга, які можна використовувати на уроках з молодшими школярами:

- Сторітеллінг на основі реальних ситуацій, які необхідно проаналізувати. Він використовується у випадках, коли розуміння проблеми важливіше, ніж правильне рішення. Цей прийом є інструментом згуртування колективу, оскільки його можна застосовувати для групових обговорень і обміну думками;

- Сторітеллінг на основі розповіді, під час якого вигаданий або реальний оповідач надає необхідну для навчання інформацію. Даний прийом використовується для підвищення інтересу учнів до теми;

- Сторітеллінг на основі сценарію, під час застосування якого учень стає частиною історії і досягає різних результатів. Він добре підходить для ситуацій, коли необхідно, щоб учні застосовували раніше здобуті знання і досвід. Використання сценаріїв допомагає застосовувати знання школярів у реальному світі [3, с. 12].

Заняття з учнями початкової школи краще починати з голосних читань таких коротких історій, а потім обговорювати ті вчинки та дії персонажів, які несуть у собі позитивний моральний зміст. На нашу думку, застосування *storytelling* з урахуванням як специфіки даної технології, так і особливостей розвитку комунікативної компетентностей молодших школярів, позитивно впливає на процес навчання та дозволяє більш якісно досягти поставленої перед учителем початкових класів мети.

Висновки до розділу 1

Поняття комунікація, комунікативна компетентність молодшого школяра, розвиток комунікативної компетентності молодшого школяра взаємопов'язані. Проте, у зв'язку з актуальністю питання розвитку комунікативної компетентності молодших школярів, виникають суперечності у розумінні даних понять. Теоретичний аналіз трактування цих термінів дозволив висловити власне їх розуміння. Комунікація – це процес мовленнєвої взаємодії між учасниками спілкування, який відбувається з метою передачі певного повідомлення. Комунікативна компетентність молодшого школяра – це здатність учня початкових класів здійснювати комунікативну діяльність відповідно до поставленої мети на основі раніше набутого досвіду. Розвиток комунікативної компетентності молодших школярів – цілеспрямований процес становлення комунікативної компетентності молодших школярів з урахуванням програмових вимог, індивідуальних і вікових особливостей учнів та особливостей даного процесу.

Серед безлічі технологій розвитку комунікативної компетентності молодших школярів особливої уваги потребує *storytelling* як одна з найбільш дієвих та недостатньо розглянутих. Вона представляє собою засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів, який сприяє засвоєнню нових знань, розвитку особистісних якостей молодшого школяра, демонструє унікальність уяви, допомагає проявити активність та творчість.

Психолого-педагогічні умови впровадження *storytelling* на уроках української мови: врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого школяра, чергування різних видів діяльності, застосування гри, врахування дидактичних принципів навчання, сформульованість мети та результативність.

**РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ STORYTELLING ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**2.1. Визначення стану сформованості комунікативної компетентності
молодших школярів на уроках української мови**

Констатувальний етап дослідження проблеми передбачав аналіз стану сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на

момент початку експерименту. Дослідження проводилося на базі Городнянського ліцею № 1 3го класу. В експерименті взяли участь 26 учнів.

Визначення стану сформованості комунікативної компетентності вимагає розробки критеріїв, показників та рівнів.

Розроблені критерії сформованості комунікативної компетентності молодших школярів, що відповідають Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко. А саме:

- 1) уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття;
- 2) уміння чітко та аргументовано пояснювати факти;
- 3) усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження;
- 4) готовність вживати українську мову в різних життєвих ситуаціях;
- 5) здатність активно використовувати рідної мови в різних комунікативних ситуаціях (в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади,
- 6) наявність знань та вмінь, передбачених Типовою освітньою програмою, про слово, його будову та значення, про частини мови, про речення та його види, про текст та його типи, стилі.

Показники сформованості комунікативної компетентності молодших школярів:

- 1) уміння створювати усні та письмові монологічні висловлювання (розповідь, опис, міркування, есе) на різну тематику, використовувати виражальні засоби мови, удосконалювати власні висловлювання;
- 2) уміння критично відноситися до інформації, виділити з неї основне та відсторонити зайве, після ознайомлення з певним фактом трактування його значення та чітко пояснення сенсу даного факту;
- 3) усвідомлення важливості мови для спілкування та культурного самовираження, необхідності збагачення лексичного словника, застосування виражальних засобів, ролі мови в житті людства;

4) наявність таких якостей, як патріотизм, любов рідної країни та української мови, до читання, толерантність, ініціативність, уважність, зацікавленість, відчуття краси слова, розуміння її ролі для спілкування, знання етикету спілкування;

5) практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування, вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова), здатність спілкуватися рідною мовою на різну тематику, з використанням набутого досвіду;

б) знання частин, форм слова і споріднених слів, частин мови (іменника, прикметника, числівника, дієслова) та їхнього змінювання за родами, числами, часами, речень, їхніх видів та членів речення, тексту, його будови, типів та стилів (художні, науково-популярні, ділові).

Рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів:

Початковий. Учні молодшого шкільного віку безініціативні, не зацікавлені в спілкуванні, мають низькі здібності до практичного використання системи мови, слабо володіють комунікативною діяльністю, мають елементарну теоретичну підготовку та низькі знання частин, форм слова і споріднених слів, частин мови (іменника, прикметника, числівника, дієслова) та їхнього змінювання за родами, числами, часами, речень, їхніх видів та членів речення, тексту, його будови, типів та стилів (художні, науково-популярні, ділові), нездатні знайти головне в інформації, не приймають участь у комунікативних ситуаціях. Молодшим школярам важко оцінити власну мовленнєву діяльність та свої знання з української мови.

Середній. Учні молодшого шкільного віку проявляють ініціативність лише в певних ситуаціях, слабо зацікавлені в спілкуванні, мають середні здібності до практичного використання системи мови, частково володіють комунікативною діяльністю, мають певну теоретичну підготовку та середні

знання частин, форм слова і споріднених слів, частин мови (іменника, прикметника, числівника, дієслова) та їхнього змінювання за родами, числами, часами, речень, їхніх видів та членів речення, тексту, його будови, типів та стилів (художні, науково-популярні, ділові), здатні знайти головне в інформації, проте їм складно пояснити свою точку зору, майже не приймають участь у комунікативних ситуаціях, мають складнощі при оцінці власної мовленнєвої діяльності та знань з української мови.

Достатній. Молодші школярі проявляють ініціативність в мовленнєвих ситуаціях, зацікавлені в спілкуванні, мають достатні здібності до практичного використання системи мови, частково володіють комунікативною діяльністю, мають достатню теоретичну підготовку та чіткі знання частин, форм слова і споріднених слів, частин мови (іменника, прикметника, числівника, дієслова) та їхнього змінювання за родами, числами, часами, речень, їхніх видів та членів речення, тексту, його будови, типів та стилів (художні, науково-популярні, ділові), здатні знайти головне в інформації, приймають участь у комунікативних ситуаціях, здійснюють оцінку власної мовленнєвої діяльності та знань з української мови.

Високий. Молодші школярі проявляють ініціативність в мовленнєвих ситуаціях, зацікавлені в спілкуванні, мають високі здібності до практичного використання системи мови, повністю володіють комунікативною діяльністю, мають високу теоретичну підготовку та глибокі знання частин, форм слова і споріднених слів, частин мови (іменника, прикметника, числівника, дієслова) та їхнього змінювання за родами, числами, часами, речень, їхніх видів та членів речення, тексту, його будови, типів та стилів (художні, науково-популярні, ділові), здатні знайти головне в інформації, приймають участь у комунікативних ситуаціях, здійснюють оцінку власної мовленнєвої діяльності та знань з української мови, тобто здатні до саморефлексії – самоаналізу, саморегуляції, самооцінки і самоконтролю, прагнуть до самовдосконалення, мають здібності до творчої діяльності.

Оцінювання сформованості комунікативної компетентності молодших школярів здійснювалось на основі 12-бальної системи за рівнями: початковий (1- 3 бали), середній (4-6 балів), достатній (7-9 балів), високий (10-12 балів). Розроблена нами анкета містила 10 завдань: з них 1 завдання на визначення послідовності (№ 3), 2 запитання з вибором варіанта відповіді (№ 1, 6), 1 завдання на виправлення помилок (№ 4), 2 творчих завдань (№ 9, 10), 1 завдання на роботу з таблицею (№ 5), 1 завдання на підкреслення (№ 2), 1 завдання на знаходження граматичної основи (№7), 1 завдання відкритого типу (№8).

Завдання «Знайди рядок, у якому написані лише синоніми» 56% учнів виконало правильно, проте 44% допустили помилку. Завдання «Прочитай речення. Підкресли спільнокореневі слова та познач у них корінь» показало, що 43% розуміють, що собою представляють спільнокореневі слова, а 57% мають труднощі з знаходженням їх. При розстановці речень діалогу в правильній послідовності 20% не припустило помилку, 24% переплутало 2 речення, у 30% було лише декілька правильно розставлених речень, а 26% взагалі не справились з завданням. Четверте завдання «Знайди в тексті помилки й виправ їх» показало, що 47% учнів здатні знайти навмисні помилки, 30% потребує уваги, а 23% не зрозуміло, де допущено помилки. П'яте ж «Прочитай слова та розподіли їх за частинами мови» дало зрозуміти, що 30% орієнтується в частинах мови, 23% потребує в повторному поясненні тем, а решта помилилася лише в декількох словах. Шосте завдання «Знайди рядок, у якому сполучення слів вжито у переносному значенні» не викликало труднощів лише в 47%. При виконанні «Прочитай речення та випиши головні члени речення» 44% виписало всі головні члени речень, 23% допустили незначні помилки, а решта потребує в додатковому роз'ясненні даного матеріалу. Лише 27% змогли, після того, як прочитали текст, пояснити з якою метою він написаний. З написанням тексту «Моя матуся» (3-4 речення) без помилок справилося 44%, 37% мало труднощі з побудовою

речень, а 23 % допустили велику кількість помилок. З завданням «Прочитай текст та продовж його» змогло впоратися лише 36% учнів.

Результати анкетування учнів 3-го класу Городнянського ліцею № 1 наведені у відсотковому відношенні (від кількості респондентів) на рис. 2.1.

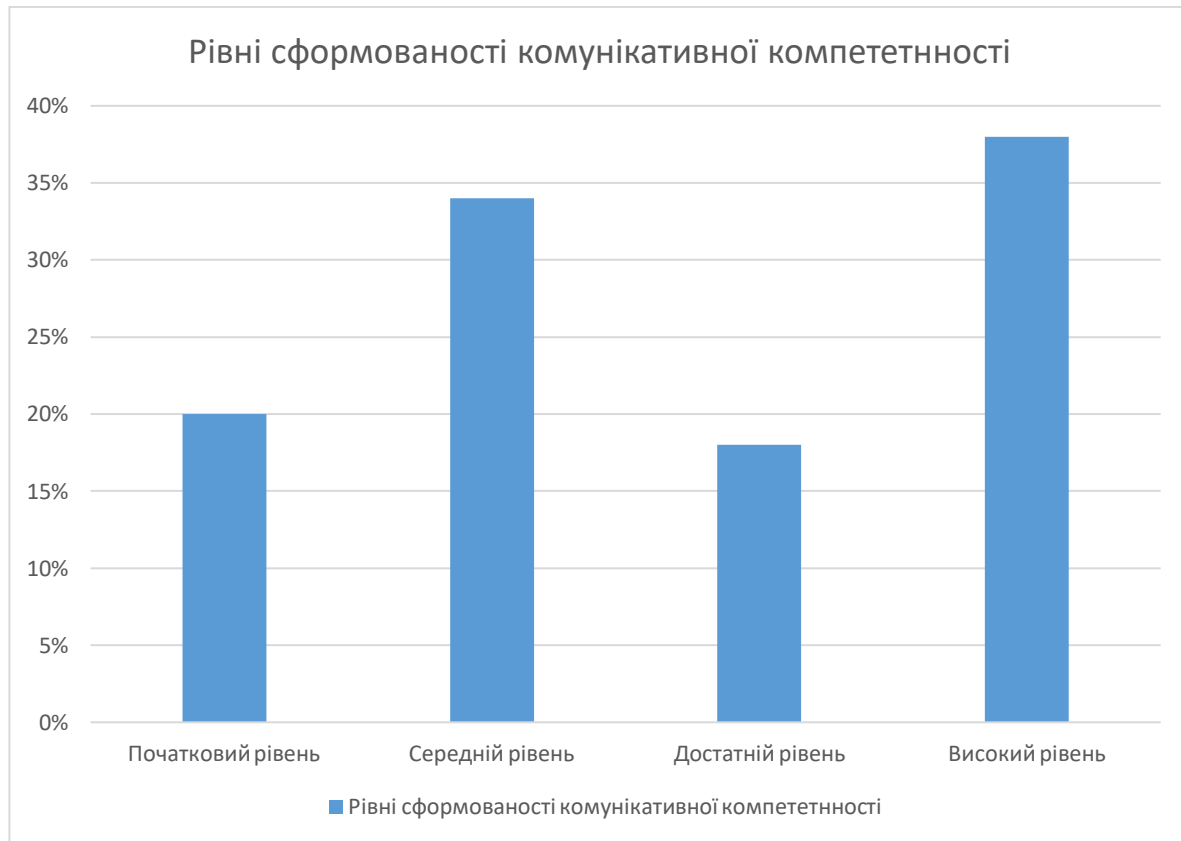

Рис. 2.1. Рівні сформованості комунікативної компетентності

Отже, проведення анкетування показало, що 38% мало високий рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів, 18% - достатній рівень, 34% - середній рівень, 20% - початковий рівень.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності впровадження storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови

Формувальний етап експерименту передбачає впровадження технології storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

З метою реалізації впровадження даної технології було розроблено план-конспект уроку української мови для 3 класу на тему «Складання тексту розповідного змісту. Повторення вивченого» та проведено його.

У ході уроку було використано різноманітні технології та вправи такі як: віршований початок уроку, вправа «Мікрофон», утворення слів за буквами, вставлення пропущених літер, технологія «Сторітелінг», прийом «Авторське крісло», вправа «Продовжте речення».

На початку уроку діти разом з вчителем промовляли віршований початок

Добрий день, шановні діти!

Потихеньку всім сидіти.

Ми сюди прийшли учитися,

Не лінитися, а трудитися!

Таким чином вони налаштувалися на подальшу роботу та формувалася позитивна атмосфера уроку.

Після повідомлення теми уроку було застосовано вправу «Мікрофон», з наступними питаннями:

- Як ви розумієте, що таке текст?
- Які ви можете назвати основні ознаки тексту?
- Назвіть мету тексту.
- Перерахуйте типи текстів.
- З яких частин складається текст?

Ця вправа допомогла пригадати, що знають діти про текст.

Каліграфічна хвилинка була використана для налаштування дітей до письмової роботи та з'ясування типу тексту, який будуть писати молодші школярі.

Для визначення теми твору було використано вірш, який потрібно було відновити, вставивши пропущені літери:

Вмійте люб_ти пр_роду

в п_лі, л_сі, над я_ом –

квіти, д_рева і тр_ви...

Цвіту не в_рви заларом,

г_лки не втни для заб_ви.

Об_рігайте ж повсюди

шлях і ст_жиночку в гаї.

Все то окр_сою буде

Нашого р_дного краю.

І лише після цього була використана технологія «Сторітелінг», в якій спочатку за допомогою загадок визначали головних героїв тексту та описували їх. Після чого перейшли до безпосереднього створення тексту. Але перед цим було виконано фізкультхвилинку, для розвантаження учнів та їхнього відпочинку.

Тексти молодші школярі за опорою створюють. Також їм подається підказка, яка це частина тексту, початок речення та запитання:

- Експозиція. Жила була _____.

Що любила робити? Якою була?

- Зав'язка. Одного разу _____.

Що раптом трапилось?

- Розвиток подій. _____.

Як склалися відносини між героями історії?

- Кульмінація. _____.

Напишіть, яка подія стала «вирішальною» для героїв. Хто допоміг їм знайти правильний вихід із ситуації, що склалася.

- Розв'язка. _____.

Напишіть, чим все завершилося.

- Висновок. _____.

Чому нас вчить ця історія? Що зрозуміли герої історії?

Після завершення написання історії, надається можливість перечитати історію та внести зміни до тексту, виправити помилки.

Домашнє завдання подається у вигляді прийому «Авторське крісло», тобто учням потрібно розказати історію батькам, друзям.

Завершальним етапом уроку є рефлексія, під час якої молодшим школярам потрібно продовжити речення:

Сьогодні ми дізналися про..

Корисним було...

Мені сподобалося...

2.3. Результати перевірки ефективності впровадження storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови

Розроблені нами засоби розвитку комунікативної компетентності молодших школярів з використанням технології storytelling на уроках української мови були реалізовані у ході формульованого експерименту дослідження, що здійснювався впродовж вересня – жовтня 2021 року на базі Городнянського ліцею № 1 3го класу.

З метою перевірки ефективності застосування storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів було здійснено проведено анкетування (за тими ж завданнями, що й у контрольній групі).

Оцінювання сформованості комунікативної компетентності молодших школярів здійснювалось на основі 12-бальної системи за рівнями: початковий (1- 3 бали), середній (4-6 балів), достатній (7-9 балів), високий (10-12 балів). Розроблена нами анкета містила 10 завдань: з них 1 завдання на визначення послідовності (№ 3), 2 запитання з вибором варіанта відповіді (№ 1, 6), 1 завдання на виправлення помилок (№ 4), 2 творчих завдань (№ 9, 10), 1 завдання на роботу з таблицею (№ 5), 1 завдання на підкреслення (№ 2), 1 завдання на знаходження граматичної основи (№7), 1 завдання відкритого типу (№8).

Завдання «Знайди рядок, у якому написані лише синоніми» 74% учнів виконало правильно, проте 26% допустили помилку. Завдання «Прочитай речення. Підкресли спільнокореневі слова та познач у них корінь» показало, що 77% розуміють, що собою представляють спільнокореневі слова, а 22% мають труднощі з знаходженням їх. При розстановці речень діалогу в правильній послідовності 77% не припустило помилку, 11% переплутало 2 речення, у 22% було лише декілька правильно розставлених речень. Четверте завдання «Знайди в тексті помилки й виправ їх» показало, що 75% учнів здатні знайти навмисні помилки, 20% потребує уваги, а 5% не зрозуміло, де допущено помилки. П'яте ж «Прочитай слова та розподіли їх за частинами мови» дало зрозуміти, що 74% орієнтується в частинах мови, 20% потребує в повторному поясненні тем, а 6% помилилася лише в декількох словах. Шосте завдання «Знайди рядок, у якому сполучення слів вжито у переносному значенні» не викликало труднощів в 77%. При виконанні «Прочитай речення та випиши головні члени речення» 81% виписало всі головні члени речень, 19% допустили незначні помилки. Лише 54% змогли, після того, як прочитали текст, пояснити з якою метою він написаний. З написанням тексту «Моя матуся» (3-4 речення) без помилок справилося 58%, 34% мало труднощі з побудовою речень, а 8% допустили велику кількість помилок. З завданням «Прочитай текст та продовж його» змогло впоратися лише 54% учнів.

Результати анкетування учнів 3-го класу Городнянського ліцею № 1 після проведення формувального експерименту наведені у відсотковому відношенні (від кількості респондентів) на рис. 2.3.1.

Рис. 2.3.1. Рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів після застосування технології storytelling

Отже, методом анкетування було виявлено, що 58% мало високий рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів в на уроках української мови, 24% - достатній рівень, 12% - середній рівень, 6% - початковий рівень.

Для визначення різниці між рівнями сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови пропонуємо наступну таблицю.

Таблиця 2.3.

Рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів

<i>Рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови</i>	<i>Контрольна група (26 учнів – 100%)</i>	<i>Експериментальна група (26 учнів – 100%)</i>
Високий рівень	38%	58%
Достатній рівень	18%	24%
Середній рівень	34%	12%
Початковий рівень	20%	6%

Також різниця рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови у контрольній та експериментальній групах наведена у відсотковому відношенні (від кількості респондентів) на рис. 2.3.2.

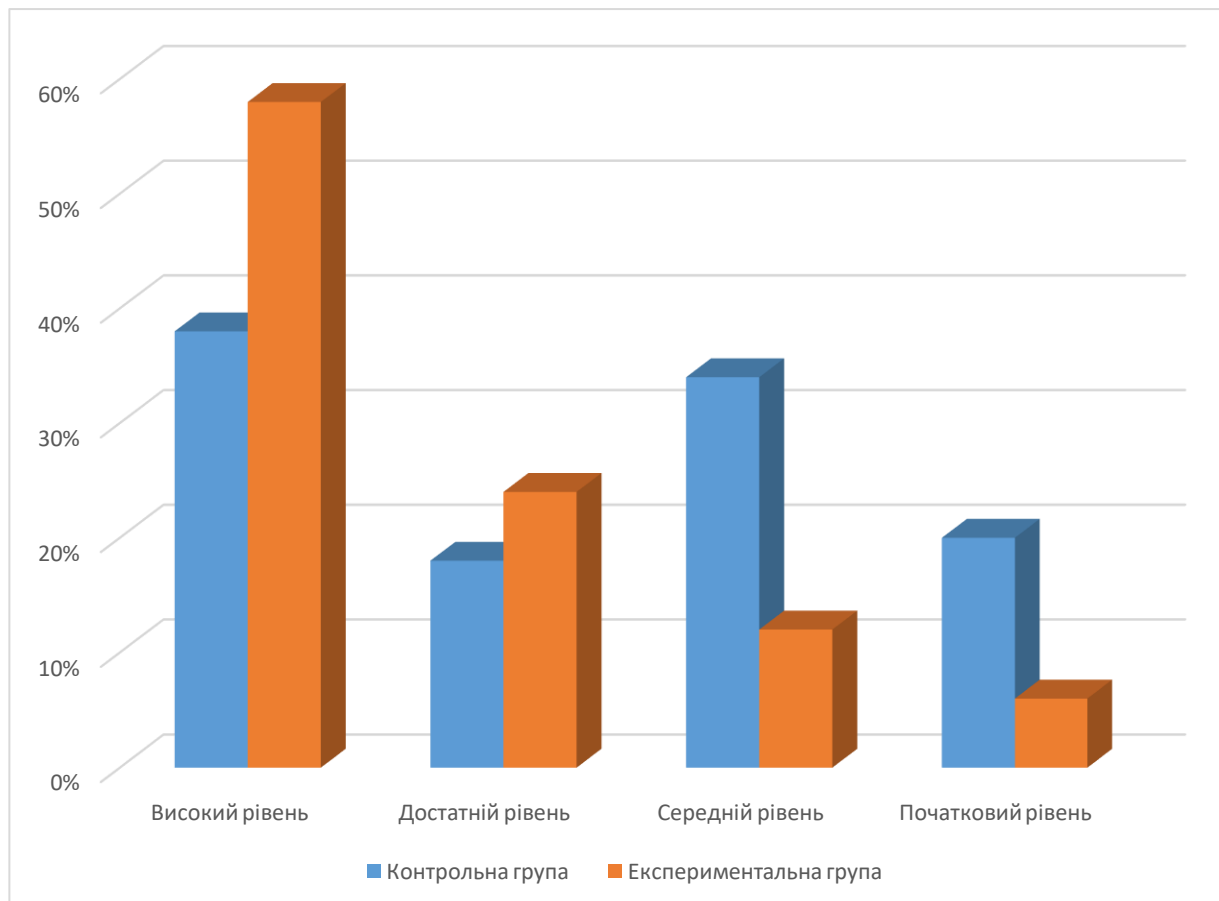

Рис. 3.2.2. Порівняння рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови у контрольній та експериментальній групах

Отже, різниця числових показників рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови у контрольній та експериментальній групах свідчить про ефективність застосування storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Висновки до розділу 2

Здійснений аналіз теоретико-методичних засад проблеми розвитку комунікативної компетентності молодших школярів у процесі впровадження технології storytelling на уроках української мови став підґрунтям для здійснення педагогічного експерименту. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Городнянського ліцею № 1 за наступними етапами: констатувальним, формувальним, контрольним. Всього було охоплено 26 студенти.

Метою констатувального експерименту було вивчення попереднього стану сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови. Проведене анкетування у контрольній групі учнів показало, що 38% мають високий рівень готовності до формування здоров'язбережувальних компетентностей молодших школярів на уроках інформатики, 18% - достатній рівень, 34% - середній рівень, 20% - початковий рівень.

Формувальний експеримент полягав у впровадженні технології storytelling для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови. З метою реалізації впровадження даної технології було розроблено план-конспект уроку української мови для 3

класу на тему «Складання тексту розповідного змісту. Повторення вивченого» та проведено його.

Метою контрольного експерименту було встановлення ефективності впровадження *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів було здійснено проведено анкетування. Методом анкетування було виявлено, що 58% мало високий рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів в на уроках української мови, 24% - достатній рівень, 12% - середній рівень, 6% - початковий рівень.

Отримана достовірна різниця числових показників рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови у контрольній та експериментальній групах свідчить про ефективність застосування *storytelling* як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало підстави для наступних висновків.

1. Здійснений аналіз та узагальнення теоретико-методичних засад проблеми розвитку комунікативної компетентності молодших школярів у процесі впровадження технології *storytelling* на уроках української мови дозволив з'ясувати сутність наступних понять. Комунікація – це процес мовленнєвої взаємодії між учасниками спілкування, який відбувається з метою передачі певного повідомлення. Комунікативна компетентність молодшого школяра – це здатність учня початкових класів здійснювати комунікативну діяльність відповідно до поставленої мети на основі раніше набутого досвіду. Розвиток комунікативної компетентності молодших школярів – цілеспрямований процес становлення комунікативної компетентності молодших школярів з урахуванням програмових вимог,

індивідуальних і вікових особливостей учнів та особливостей даного процесу.

Storytelling – це засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів, який сприяє засвоєнню нових знань, розвитку особистісних якостей молодшого школяра, демонструє унікальність уяви, допомагає проявити активність та творчість.

2. У дослідженні було розкрито психолого-педагогічні умови впровадження storytelling на уроках української мови, а саме: врахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого школяра, чергування різних видів діяльності, застосування гри, врахування дидактичних принципів навчання, сформульованість мети та результативність.

3. Розроблено критерії сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови: уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття; уміння чітко та аргументовано пояснювати факти; усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження; готовність вживати українську мову в різних життєвих ситуаціях; здатність активно використовувати рідної мови в різних комунікативних ситуаціях (в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, наявність знань та вмінь, передбачених Типовою освітньою програмою, про слово, його будову та значення, про частини мови, про речення та його види, про текст та його типи, стилі.

4. Експериментально перевірено ефективність впровадження технології storytelling для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови. Розвиток комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови буде ефективним завдяки використанню під час уроку української мови технології storytelling. Отриманий числовий показник різниці рівнів сформованості комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови у контрольній та експериментальній групах свідчить про ефективність

застосування storytelling як засобу розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.

Отже, розв'язання завдань дослідження зумовило досягнення його мети – наукового обґрунтування психолого-педагогічних умов впровадження технології storytelling для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Armstrong D. *Managing by Storying Around: A New Method of Leadership* New York : Doubleday Currency, 1992. 272 p.
2. Бадер В. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського у формуванні соціокультурної і комунікативної компетентності молодших школярів. *Рідна школа*. 2012. № 7. С. 29-34.
3. Бандоля А. Техніки сторітеллінгу під час формування читацької компетенції учнів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи*. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2020. С.11-12

4. Білоусова Л., Хачіров Т. Комунікаційна компетентність у ракурсі ключових якостей людини суспільства сталого розвитку. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 7. С. 46-50.
5. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7. С. 130-135.
6. Василець О., Білоусова Н. Сторітелінг на уроках української мови. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2019. № 2. С. 59-64.
7. Василюк А. Про роль ключових компетентностей у сучасній освіті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 31. С. 44-46.
8. Васильєва О. Критерії та рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів. *Педагогічний альманах : зб. наук. праць*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. Вип. 20. С. 16-22.
9. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/210511273.pdf>
10. Ващенко Л. Уміння вчитися — ключова компетентність учнівської молоді сучасного інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 43, вип. 5. С. 1-14.
11. Вдовіна О. Особливості формування комунікативної компетенції іноземних студентів. *Мова і спеціальність: актуальні проблеми навчання іноземців у закладі вищої освіти: збірник матеріалів III Міжнародної науково-методичної конференції, Харків 14-15 травня 2020 р.* Харків: ХНУРЕ, 2020. С. 47 -50
12. Belova A. Storytelling in advertising and branding. *Cognition, communication, discourse. Series : "Philology"*. 2021. № 22. С. 13-26.

13. *Волченко Л.* Соціально-психологічні особливості ключових компетентностей учителя нової української школи. *Теоретичні і прикладні проблеми психології.* 2017. № 2. С. 55-64.
14. *Вторнікова Ю.* Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки педагогічної майстерності. Сер. : Педагогічні науки.* 2011. Вип. 8(2). С. 88-94.
15. *Гавриловська К.* Сторітелінг як засіб розвитку психологічної пружності особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості.* URL: http://eprints.zu.edu.ua/32268/1/92_Havrylovska.pdf
16. *Гавриляк Л.* Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки,* 2019. (3). 70-73.
17. *Гайшинець Н.* Казкокубик, Блум і сторітелінг. *Муз. керівник.* 2021. № 1. С. 41-42.
18. *Гич Г.* Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2015. № 4. С. 188-191
19. *Гурій М.* Розвиток комунікативної компетентності старшокласників у процесі реалізації форм громадянської освіти та виховання у Великій Британії URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/003-20.pdf>
20. *Денисюк О., Казарян І., Лямічев В, Титаренко Н.* Ключові предметні компетентності школяра як засіб формування сучасної особистості. *Рідна школа.* 2013. № 11. С. 59-61.
21. *Державний стандарт початкової загальної освіти.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
22. *Дорожко М.* Теоретичні питання формування в молодших школярів ключових компетентностей. *Педагогіка та психологія.* 2011. Вип. 40(1). С. 105-110.

23. Дяченко А. Формування комунікативної компетентності у дітей 5-6/7 років. *Рукопис*. Ніжин, 2019. 115 с.
24. Egan K. *Teaching as Story Telling: An Alternative Approach to Teaching and Curriculum in the Elementary School*. Chicago : University of Chicago Press, 1986. 122 p.
25. Ермолаева Ж., Лопухова О. Сторителлинг как педагогическая техника конструирования учебных задач в вузе. *Концепт : научно-методический журнал*. 2016. № 6. С. 1–10.
26. Єжова О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 39-43.
27. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторителлінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. *Педагогічне освіта: теорія і практика : зб. наук. праць*. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 92–98.
28. Карп'юк М. Психолого-педагогічні фактори становлення комунікативної компетентності учнів ПТНЗ. *Психолінгвістика*. 2009. Вип. 3. С. 203-213.
29. Клочек Г. Мистецтво сторителінгу в сучасній педагогічній риториці. *Дивослово*. 2015. № 6. С. 27-30.
30. Козут Н. Використання методу “storytelling” у навчанні іноземної мови молодших школярів у німецькомовних країнах (Німеччина, Австрія, Швеція) та Україна. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 31. С.181–186.
31. Кондратьєва Н. Сторителінг: педагогічний метод розумового розвитку. *Хімія*. 2020. №5-6 (трав.-черв.). С. 8-38.
32. Комунікативна компетентність: суть, структура, розвиток URL: <https://ukrlit.net/article/1101.html>

33. *Корніяка О.* Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціокомунікативному просторі. *Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка (19 – 20 квітня 2010 року)*. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. Т.І. С. 140 – 145.

34. *Кравченко В.* Реалізація методу storytelling у мовно-літературній освіті. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка*. 2018. Вип. 28. С. 96-102.

35. *Крупа О.* Математичний сторітеллінг. Чому урок має бути цікавим. *Математика*. 2018. № 14, липень. С. 4–9.

36. *Крутій К., Зданевич Л.* Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошк. виховання*. 2017. № 7. С. 2-6.

37. *Новак М.* Теоретичні основи формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2014. № 2. С. 56-58

38. *Левченко Л.* Формування комунікативних вмінь у дітей молодшого шкільного віку.: Дипломна робота з психології студ. V курсу. Наук.керівник Мазур Т.В. Чернігів: ЧДПУ, 2005. 81с.

39. *Маковецька-Гудзь Ю.* Storytelling в педагогічній практиці: розвиток комунікативного потенціалу. URL: http://kumlk.kpi.ua/sites/default/files/%D0%9C%D0%B0%D0%B%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

40. *Максименко Н.* Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С. 487-492.

41. *Марущак О.* Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячої періодики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2017. 377 с.

42. *Матвійчук Л.* Психолого-педагогічні умови формування ключових компетентностей учнів початкових класів у навчально-виховному процесі. *Нова педагогічна думка.* 2016. № 4. С. 85-88.

43. *Мафтин Л.* Сторітелінг як інноваційна педагогічна технологія. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи.* Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2020. С. 104-106.

44. *Меркулова Ю.* Сторітелінг - ефективний метод навчання та виховання. *Соц. педагог.* 2016. № 12 (груд.). С. 4-7.

45. *Мехедок І.* Сторітелінг у дії: приклади практичного використання на уроках української мови та літератури. *Укр. мова та літ.* 2020. №5 (трав.). С. 54-63.

46. *Микитюк С.* Елементи сторітелінгу як навчального методу у поглядах педагогів, громадських діячів минулого. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2019. Вип. 66. С. 134-137.

47. *Олійник І.* Розвиток готовності вчителя до формування навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів у післядипломній педагогічній освіті : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2015. 261 с.

48. *Остапченко О.* Мовні таємниці в оповідках, або техніка педагогічного сторітелінгу на заняттях з української мови. *Укр. мова і літ. в шк. України.* 2021. № 4. С. 21-22.

49. *Павлик О.* Сутність, зміст й підходи до визначення поняття «storytelling». *World science: problems, prospects and innovations.* Toronto, Canada 2021. С. 881-889

50. *Піманкіна О., Каптан Т., Гуркаленко І.* Метод сторітелінгу в освітньому процесі школи. *Шк. бібліотекар.* 2018. № 10. С. 2-7.

51. *Побідаш І.* Сторітелінг: ознаки "гарної" історії. *Обрії друкарства.* 2019. № 1. С. 144-150.

52. Пономарьова К. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

53. Приходько О. Принципи інтеграції ключових компетентностей у концепції нової української школи (на матеріалі мовно-літературної освітньої галузі). *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 15. С. 19-22.

54. Розвиток комунікативної компетентності учнів URL: <https://urok.osvita.ua/materials/upbring/41712/>

55. Сабада І. Сторітелінг – ефективний метод навчання та виховання URL: <https://genezum.org/library/storiteling--efektyvnyy-metod-navchannya-ta-vyhovannya#:~:text=>

56. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8-9. С. 4-8.

57. Савченко О. Типова освітня програма для 3-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>

58. Савченко О. Типова освітня програма для 1-2 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

59. Симмонс А. Сторителлінг. Как использовать силу историй. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 272 с.

60. Симоненко К. Застосування технології «Storytelling» у навчанні англійської мови молодших школярів. URL: https://www.psyh.kiev.ua/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9A.%D0%9E._%D0%97%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97_%C2%ABStorytelling%C2%BB_%D1%83_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96

%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%88%D0%B8%D1%85_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D1%80%D1%96%D0%B2

61. Скакун Н. Використання вчителем природничих наук сторітеллінгу як інструменту розвитку креативності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя, 2018. Вип. 61. Т. 1. С. 184–188.

62. Стахова О. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності студентів – майбутніх педагогів. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/48-visimnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/418-psikhologichni-osoblivosti-rozvitku-komunikativnoji-kompetentnosti-studentiv-majbutnikh-pedagogiv>

63. Степаненко Р. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у контексті ідей В. Сухомлинського. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/vyvchennia-i-vprovadzhennia-v-navchalno-vykhovnyi-protses-serednoi-ta-vyshchoi-shkoly-pedahohichnykh-idei-vasyliasukhomlynskoho-2019-rik/sektsiia-1/10211-formuvannya-komunikativnoyi-kompetentnosti-molodshykh-shkolyariv-u-konteksti-idey-v-sukhomlynskoho>

64. Сторітелінг в освіті. *Поч. освіта*. 2020. №21-22 (листоп.). С. 15-21.

65. Тимощук О. Метод «Сторітелінг». Мистецтво розповідати. *Шкільний світ*. 2018. № 2, січень. С. 5–7.

66. Толкачова А. Особливості формування комунікативної компетентності молодших школярів шкіл-інтернатів. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_17

67. Троян Т. Послідовне мистецтво: від наскельного живопису до візуального сторітелінгу. *Вісн. Книжк. палати*. 2019. № 10. С. 5-9.

68. Формування ключової комунікативної компетентності в умовах карантинних обмежень. URL: <http://vspu.edu.ua/content/hot/allfiles/r5.pdf>

69. Хома О., Ліба О. Формування компетентностей у молодших школярів в контексті сучасних освітніх реформ. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2. С. 291-302.

70. Чабайовська М., Шароварко С. Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках літературного читання у початкових класах (на матеріалі творчості Т. Г. Шевченка). *Початкова школа*. - 2014. - № 9. - С. 1-3.

71. Черешнюк І. Storytelling у початковій школі. URL: <http://irinaclass12.dp.ua/2017/05/03/5151/>

72. Швай Р. Творчість, креативність та інноваційність як поняття ключової компетентності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 116. С. 172-175.

73. Шпиталевська Г. Характеристика ключових та предметних компетентностей і компетенцій особистості. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4(2). С. 220-225.

74. Щербина О. Особливості формування комунікативної компетентності на уроках української мови та літературного читання. URL: http://elena-shcherbina.blogspot.com/2017/03/blog-post_16.html

75. Щербина Л. Сторітелінг: метод формування та розвитку мовних і мовленнєвих компетентностей. *Укр. мова та літ.* 2020. №5 (трав.). С. 50-53.

76. Shcherbina V. Storytelling as a way of developing students' communicative skills. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2018. Вип. 32. С. 157-164.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Завдання для учнів 3 класу з української мови

(для констатувального експерименту)

1. Знайди рядок, у якому написані лише синоніми.

А) сіль, солоний, солити, соління

Б) спека, холод, говорити

В) алфавіт, азбука, абетка

2. Прочитай речення. Підкресли спільнокореневі слова та познач у них корінь.

Хліб печуть уже кілька тисяч років. Про рослини, із зерна яких виготовляли його, говорили «хлібні». Люди з великою любов'ю ставляться до цього цінного продукта. Вони називають його з ніжністю: «хлібець», «хлібчик».

3. Постав речення діалогу в правильній послідовності.

- Казка «Фарбований лис». Вона мені дуже сподобалася!
- Привіт, Толю! Добре! Прочитала цікаву казку!
- Доброго ранку, Олесю! Як твої справи?
- О! А яка її назва?
- Це чудово! Піду теж її почитаю.

4. Знайди в тексті помилки й виправ їх.

З-за стовбура старої розщепленої вирби виходить Мавка в ясно-зіленій одежі, з розпущеними чорними із зеленим полиском косами. Вона розправляє руки й проводить долонею по очах.

5. Прочитай слова та розподіли їх за частинами мови.

Премудрий, хилити, розетка, безмежне, питати, предмет, скрипка, топтати, затишний.

<i>Іменники</i>	<i>Прикметники</i>	<i>Дієслова</i>

6. Знайди рядок, у якому сполучення слів вжито у переносному значенні.

- А) пливе качка, змайстрували годівниці, зникли комахи;
- Б) мчить спортсмен, накрив туман, птахи відлітають;
- В) дихне вітерець, золотий характер, залізне серце.

7. Прочитай речення та випиши головні члени речення.

У неділю ми пійшли в ліс по гриби. На узліссі дідусь помітив старий великий дуб. Він мав жовте і багряне листя. Поруч пробігла білка. Вона несла до дупла гриби.

8. Прочитай текст та поясни з якою метою він написаний.

Травень і червень – пора збирання лікарських трав. Їх збирають під час цвітіння. Зрізати лікарські трави краще серпом чи ножем. Для збору листя необхідний ніж чи ножиці. Зберігати їх потрібно у кошиках чи маленьких дерев'яних ящиках.

9. Напиши текст на тему «Моя матуся» (3-4 речення).

10. Прочитай текст та продовж його.

Був холодний осінній ранок. Падав дрібний дощ. Хотілося швидше добігти до школи.

ДОДАТОК Б

**Конспект уроку з української мови для учнів 3 класу
(для формувального експерименту)**

Тема: Складання тексту розповідного змісту. Повторення вивченого

Мета: активізувати і збагачувати словниковий запас учнів; розвивати комунікативні вміння школярів, уяву, активність, творчість, спостережливість; формувати здатність розуміти мету навчальної діяльності;

дотримуватися певної послідовності виконання завдань; здатність перевіряти свої результати праці; виховувати бажання навчатися; удосконалювати уміння висловлювати власні думки, робити висновки; виховувати розуміння та повагу до людей які тебе оточують.

Хід уроку

I. Вступна частина

1. Організація класу

Добрий день, шановні діти!

Потихеньку всім сидіти.

Ми сюди прийшли учитися,

Не лінитися, а трудитися!

Посміхніться своїм однокласникам і побажайте один одному гарного настрою і цікавого уроку.

II. Основна частина

1. Повідомлення теми уроку. Мотивація навчальної діяльності

- Сьогодні у нас буде надзвичайно цікавий урок. Ми з вами будемо вчитися створювати текст та повторювати вивчене.

2. Актуалізація знань учнів

1) Вправа «Мікрофон»

- Як ви розумієте , що таке текст?

- Які ви можете назвати основні ознаки тексту?

- Назвіть мету тексту.

- Перерахуйте типи текстів.

- З яких частин складається текст?

2)Каліграфічна хвилинка

Запиши слова, додавши букви на позначення голосних звуків. Після цього ви дізнаєтесь, який саме текст будемо складати.

Шклд, кнжк, слвй, пргн, вхднй, плнц, рзпвдь.

(Шоколад, книжка, соловей, перегони, вихідний, паляниця, розповідь.

Отже, сьогодні ми будемо складати текст розповідного змісту.

3) Для того, щоб дізнатися про що ми будемо складати розповідь, нам необхідно вставити пропущені літери у вірш.

Вмійте люб_ти пр_роду

в п_лі, л_сі, над я_ом –

квіти, д_рева і тр_ви...

Цвіту не в_рви заларом,

г_лки не втни для заб_ви.

Об_рігайте ж повсюди

шлях і ст_жиночку в гаї.

Все то окр_сою буде

Нашого р_дного краю.

Отже, про що буде наша розповідь?

III. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

Технологія «Сторітелінг»

1. Експозиція

- Нам необхідно обрати головного героя нашої історії.

Голі поля, мокне земля, дощ поливає. Коли це буває? (Восени)

Чи подобається вам осінь? Отже, вона може бути головним героєм нашої історії.

- Спробуємо уявити осінь та описати її, склавши пазли. Передати настрій та характер осені, можливо деталі якогось одягу.

Вчитель задалегідь готує пазли з яких можна скласти зображення осені.

- З ким осінь стикнулася?

Двоє ходять, двоє - дивляться, одна водить і наказує. (Людина)

Проводиться аналогічна робота як із осінню. Учні пробують уявити і скласти з пазлів людину. Обирають якою вона буде: веселою чи сумною, доброю чи сердитою. Що тримає вона має.

2. Фізкультхвилинка

3. Діти за опорою створюють історію

- Експозиція. Жила була _____.

Що любила робити? Якою була?

- Зав'язка. Одного разу _____.

Що раптом трапилося?

- Розвиток подій. _____.

Як склалися відносини між героями історії?

- Кульмінація. _____.

Напишіть, яка подія стала «вирішальною» для героїв. Хто допоміг їм знайти правильний вихід із ситуації, що склалася.

- Розв'язка. _____.

Напишіть, чим все завершилося.

- Висновок. _____.

Чому нас вчить ця історія? Що зрозуміли герої історії?

4. Правки

- Перечитайте історію. Внесіть зміни до тексту. Виправте помилки.

III. Домашнє завдання

Приєм «Авторське крісло»

Розказати історію батькам, друзям.

IV. Рефлексія.

Продовжте речення:

Сьогодні ми дізналися про..

Корисним було...

Мені сподобалося...

ДОДАТОК В

Завдання для учнів 3 класу з української мови

(для перевірки результатів формувального експерименту)

1. Знайди рядок, у якому написані лише синоніми.

А) високий, висота, височінь, високо

Б) безстрашний, мужній, відважний

В) липа, липи, липою, липі

незалишимо саму.

Й, знак м'якшення – всі знають –

у рядочку залешають.

5. Прочитай слова та розподіли їх за частинами мови.

Пекти, розумний, терти, залізо, страшний, людина, небо, задуманий, пробіг.

<i>Іменники</i>	<i>Прикметники</i>	<i>Дієслова</i>

6. Знайди рядок, у якому сполучення слів вжито у переносному значенні.

А) прийшло тепло, цвітуть проліски, тане сніг;

Б) біжать струмки, прокинулася земля, сміється сонце;

В) щебечуть пташки, сідає сонце, небо темнішає.

7. Прочитай речення та випиши головні члени речення.

Росте на ставку біла квітка. Вона радісно розкриває свої пелюстки до сонця. Метелик сідає на квітку і відпочиває. Ввечері вона складає свої пелюстки. Ця квітка йде спочивати під воду.

8. Прочитай текст та поясни з якою метою він написаний.

Наближається народне свято Івана Купала. Воно припадає на початок липня. Люди вважають, що цього дня рослини набирають найбільшої сили. За народним повір'ям, опівночі цвіте папороть. Дівчата в цей день плели вінки та пускали їх на воду, щоб дізнатися свою долю.
